

KATONA Péter

Tehetség gondozó portfólió a kollégiumpedagógiai gyakorlatban

Véleményem szerint a tehetségek felismerése, azonosítása és a személyiségközpontú tehetség gondozás központi helyet kell, hogy elfoglaljon a határozott jövőképpel rendelkező és szervezeti kultúráját tudatosan alakítani kívánó kollégium pedagógiai tevékenységrendszerében.

A következőkben a tehetség gondozás hazai kollégiumpedagógiai megjelenéséről lesz szó. A téma – bár a teljességre törekvés jegyében igényelné –, e cikk tartalmi és terjedelmi kereteit meghaladó nagysága nem teszi lehetővé, hogy nemzetközi kitekintésben tárgyaljam. Ezért e helyen csak jelzésszerűen említem meg, hogy a középiskolai kollégiumi rendszernek és benne a tehetség gondozásnak nincs egységes nemzetközi gyakorlata.¹

Tehetség gondozás a köznevelési intézményrendszerben

A tehetség gondozásra nem tekinthetünk úgy, mint egy elvont, eszmei magasságokban lebegő fogalomra: sokkal inkább a köznevelés teljes intézményrendszerét átszövő, annak szerves részét képező folyamatra, program- és tevékenységrendszerre. Ennek megfelelően az óvodától az általános és a középiskolán át a kollégiumig és – a Nkt. 18. § (2) bekezdésének j) pontja által is erre kötelezett – pedagógiai szakszolgálatokig minden intézménynek megvan benne a sajátos helye és szerepe. Fontos tisztában lennünk azzal, hogy a tehetségekkel való foglalkozás – amellet, hogy a legszebb tanári feladat – még a pedagógia egyéb területeinél is nagyobb egyéni felelősséget helyez a pedagógusra, aki egyszerre szembesül oktatói, nevelői, személyiségfejlesztői, mentori és tréneri feladatokkal, miközben ezek esetleg nem mindegyikére van képesítése. Emellet pontosan ismernie kell az alapfogalmak jelentését (mi a tehetség?, ki a tehetség? stb.).

A tehetség fogalma és összetevői

A tehetség fogalmát könyvtárnyi irodalom igyekszik definiálni, így itt csak az általam legfontosabbnak ítélt momentumokat ragadom ki.

A legkorábbi meghatározások a tehetséget az átlagon felüli *intellektuális képességekkel* azonosították (Terman, 1924). Későbbi kutatók rámutattak, hogy a tehetség *kibontakozásában* alapvető szerepe van a *környezeti tényezőknek* és az önképnek (Tannenbaum, 1983), s a kiemelkedő képességek nem okvetlenül vezetnek az átlagot meghaladó *teljesítményhez* (Gagné, 1993). Már a kutatások korai szakaszában kiderült, hogy nagyon fontos a kreativitás, az intuíció, a motiváció, az akaraterő és az elkötelezettség szerepe (Révész G., 1918), s ezeket felhasználva alkothatták meg az ún. kiszélesítő, *többdimenziós tehetségmodelleket* (Renzulli, 1978). Azt is kimutatták, hogy az értelmi képességek és az alkotókészség nem szükségszerűen járnak párban (Kitano és Kirby, 1986), s a tehetséget a kreatív személyiségjegyek különböztetik meg az egyszerűen jó intellektusúaktól (Landau, 1980). Önmagában valamely kiemelkedő képesség csak *tehetségigéretté* teszi az egyént (Orosz R., 2010), a kibontakozáshoz a *külső tényezők* (család, iskola, társak) hozzájárulása is szükséges (Mönks és Knoers, 1997). Emellet a tehetség kulturálisan meghatározott és az egyén élete során is változó (Szentmihályi és Robinson, 1986), folyamatos tanulási folyamat. A legkomplexebb, ún. 2X4+1 faktoros tehetségmodell Czeizel Endre (1997) nevéhez fűződik: négy adottság (*általános értelmi, speciális mentális, kreatív és motivációs*) mellett négy külső hatást (*család, iskola, kortárs csoport* és

¹ Angolszász országokból jól ismert az ottani felsőoktatásra jellemző college-rendszer. Előfordulnak ott a középiskolás korosztályt is képző bentlakások, amelyek náluk szorosan kapcsolódnak az elitképzéshez (pl. Eton). A nemzetközi (kompetencia-alapú) mérésekben rendre jól szereplő Finnországban ugyanakkor egyáltalán nincsenek középiskolai kollégiumok, holott azt hihetnénk, hogy azt már csak az állam területi kiterjedtsége és településhálózata is indokolná (ehelyett a diákok szervezett, iskolabuszos utaztatása és a távoktatás jellemző).

társadalom) említ, valamint beemeli a „sors-faktort” is a rendszerbe (élettartam, egészség, véletlenek stb. szerepe).²

„Tehetségesnek tehát azok tekinthetők, akik kiváló adottságaik alapján magas szintű teljesítményre *képesek* az élet bármely területén” (Balogh L., 2007).³

A tehetséggondozás folyamatának szakaszai

A tehetségigéretből akkor válik tehetség, ha a hangsúlyt a fejlődésre és a fejlesztésre téve, a tehetséggondozást folyamatként fogjuk fel. Már Maslow kiemelte, hogy minden emberben – azaz, tehetjük hozzá, a tehetségigéretekben is – ott van a fejlődésre és az önmegvalósításra való igény. A gyermek környezete előtt áll az a feladat, hogy biztosítsa a tehetség kibontakoztatásának feltételeit: Gagné ún. *differenciált adottság- és tehetségmodellje* szerint az egyén akkor válhat *produktív tehetséggé*, ha a kiemelkedő genetikai adottságokat a tanulási, fejlesztési folyamatok, valamint személyen belüli és a kedvező környezeti hatások katalizálják.⁴

A tehetséggondozás folyamatának első szakasza a tehetség azonosítása, a tehetségigéret felismerése. A tehetséggondozás kulcsfontosságú pillanata ez, hiszen hiánya vagy pontatlan működése tehetségek elkallódásához vezethet. A *tehetségazonosítás* akkor lehet a legpontosabb, ha komplex módszerekkel végzik: ezek közül a legismertebb az objektív tanári jellemzés, a célirányos tesztek és felmérések, kérdőívek felhasználása, továbbá a szülői és iskolapszichológusi vélemény kikérése.

A következő fázis a *gyorsítás*: korai iskolakezdést, évfolyam-összevonást, korai felsőoktatásba kerülést jelenthet. Megjegyzendő, hogy abban az esetben, ha a környezeti tényezők (pl. a családi, iskolai háttér) nem voltak megfelelőek, a gyorsítás felzárkóztatással, szintrehozással is megvalósulhat (pl. az időben lassításnak tűnő, de hosszútávon megtérülő „nulladik”, előkészítő osztály).

Elkülönítés: a tehetséges tanulók összeválogatása, szegregálása a többiétől kedvezően hathat teljesítményükre, ám hátrányai miatt inkább a gazdagítás és dúsítás alkalmazása ajánlott. A *gazdagítás* a tehetséggondozás legfontosabb, a tehetséggondozás teljes tartama alatt jelen lévő eleme, amely egyaránt lehet mélységi, tempóban történő, tartalmi jellegű és a kreatív és kritikus gondolkodás ösztönzésére irányuló. Képzett, felkészült tanárokkal és professzionális szakmai programokkal valósítható meg; jellemző szervezeti formái: differenciált tanórák, szakkörök, fakultációk, önképzőkörök, egyéni és csoportmunka, versenyek, táborok, projektek, speciális osztályok, hétvégi iskola.⁵

A tehetséggondozás intézményesülése

Fontos alapeleme a jelenlegi köznevelési rendszernek, hogy a terület jogi alapjait biztosító Nkt. 62. § (1) bekezdésének a) és b) pontja a tehetséggondozást minden pedagógus feladatává és kötelességévé teszi, míg a törvény 3. számú melléklete szerint a kollégiumokban kívánatos a *tehetségfejlesztő tanár* végzettséggel rendelkező pedagógusok alkalmazása.

² Mezei Anna-Polonkai Mária-Schmercz István: *Sajátos pedagógiai, pszichológiai ismeretek*. BME GTK APPI Műszaki Pedagógiai Tanszék, Budapest, 2012. 161. p, p. 42-56. és Inántszy-Pap Judit–Orosz Róbert–Pék Győző–Nagy Tamás: *Tehetség és személyiségfejlesztés*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2010. 139. p., 51. p. Teljességében kifejti: Czeizel Endre: *Sors és tehetség*. Urbis, 2004. 242. p.

³ Balogh László: *Elméleti kiindulási pontok a tehetséggondozó programokhoz*. A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2007. január 5-6-i tanácskozása. Mi a tehetség? <http://tehetseg.hu/mi-tehetseg> (utolsó lekérdezés: 2014. március 16.). Kiemelés tőlem. A *képesség* kiemelése azért hangsúlyos, mert az önmagában még nem garantálja a kiemelkedő teljesítményt. Manapság vita van a tehetséggondozás szakemberei között arról, hogy azt a korábbi premisszát fogadjuk-e el alapértelként, hogy igazán tehetséges csak a népesség nagyon kis hányada, vagy azt az újabban terjedő álláspontot, hogy a népesség igen nagy hányada tehetséges valamiben, csak azt a „valamit” kell megtalálni és fejleszteni.

⁴ Inántszy-Pap J. et al. id. m. 53. p.

⁵ Polonkai M. et al. id. m. 56-61. p.

Mára Magyarországon is kialakult a tehetséggondozás szervezeti-intézményi háttere, amely biztosítani tudja a módszertani innovációk terjedését, a tehetséggondozó műhelyek és intézmények kapcsolattartását, hálózatosodását és esetenként érdekvédelmét is.

A hazai tehetséggondozás teljes spektrumát felöleli, vagyis az állami, önkormányzati és civil tehetséggondozó programoknak egységes keretet ad az Országgyűlés 126/2008 (XII. 4.) határozatával megalapított és 20 évre létrehozott *Nemzeti Tehetség Program* (NTP), amely az oktatásért felelős miniszter irányításával működik. Finanszírozását központi költségvetési forrásokból és a Munkaerő-piaci Alapból támogatott *Nemzeti Tehetség Alap* végzi.⁶

A NTP megvalósítását és a tehetségek nyomon követését, több szempontú segítségét az országos tehetségálózat részét képező mintegy nyolcvan *Tehetségsegítő Tanács* biztosítja. Feladatuk a tehetségek felkutatása, fejlesztése, az erőforrások biztosítása és bővítése. A versenyszféra felé is nyitott helyi és térségi szintű konzultációs fórumok, amelyek területi és tematikus alapon egyaránt szerveződnek. 2013 decemberében 17.600 jogi személyiségű szervezet és 610 köztisztviselő álló magánszemély tagjuk volt. Munkájukat 2006 márciusától országos szinten a *Nemzeti Tehetségsegítő Tanács* (NTT) fogja össze, amely konzultatív szervezatként a kormány illetékes tárgyalópartnere. A NTT jogi képviselője a *Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége* (MATEHETSz). A NTP feladatainak végrehajtása a kormányzat részéről 2011 tavasza óta az *Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet* (OFI) szervezeti keretei között történik. Az OFI *Nemzeti Tehetségfejlesztő Központjába* (NTFK) tagozódik be a *Nemzeti Tehetség Programiroda*, amely a NTP körüli operatív feladatokat látja el, beleértve az Arany János Tehetséggondozó Programok koordinálását is.⁷

A tehetségügygel kapcsolatos kormányzati feladatok segítésére 2009-ben létrejött a *Nemzeti Tehetségügyi Koordinációs Fórum* is, a mindenkor oktatásért felelős miniszter elnökletével.⁸ Az NTP megvalósulása új szemléletű, módszertani frissítésre és erősítésre törekvő pályázati programok keretében történt: 2009-2011 között a 3,4 milliárd forintból gazdálkodó *Magyar Géniusz Integrált Tehetségsegítő Program*, majd 2012-től 2014 tavaszáig a 2 milliárd forintos költségvetésű, a tehetségek közvetlen segítésére összpontosító *Tehetséghidak Program* által. Az Európai Unió hétéves fejlesztési ciklusaihoz igazodva 2014 és 2020 között a NTP feladatait a *Talentum Program* viszi tovább.⁹

Esélyteremtés, felzárkóztatás és tehetséggondozás a kollégiumban

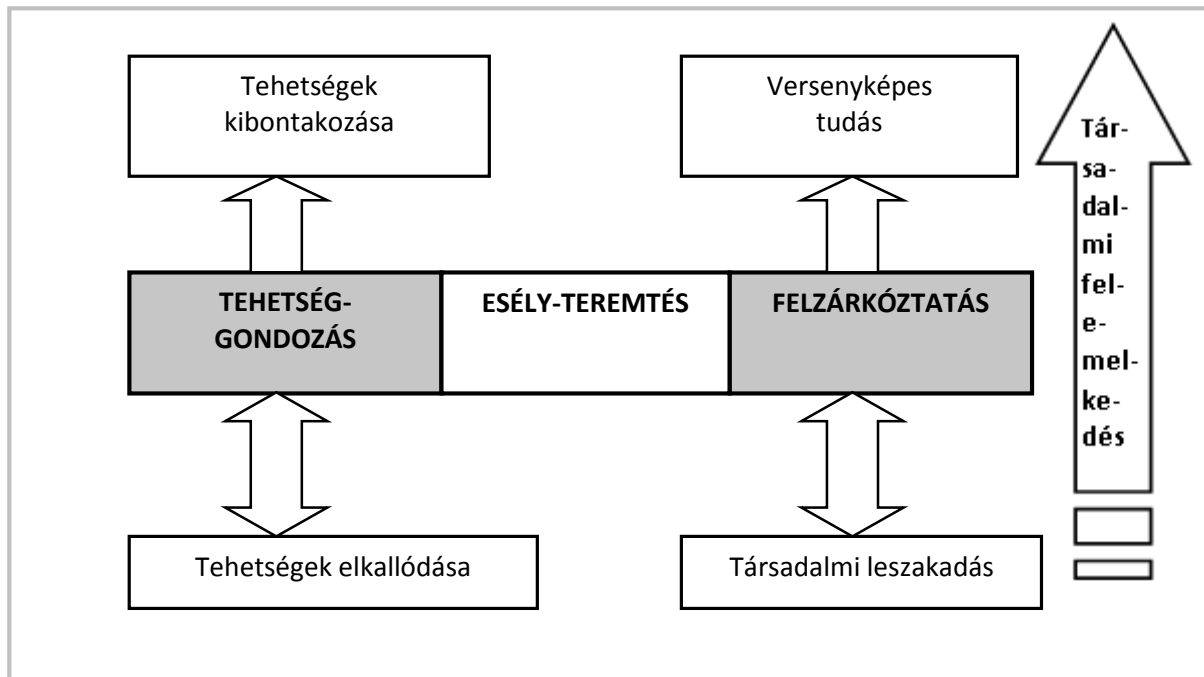
Nézetem szerint a megfelelő szakmai programokkal felvértezett kollégiumok – összetett tevékenységrendszerük révén – kiválóan alkalmasak lehetnek annak a társadalmilag kiemelt jelentőségű feladatnak az ellátására, amit a társadalmi mobilitás biztosításának igénye jelöl ki. Ennek eszköze az esélyteremtés, amely feladat – pedagógiai tartalmát tekintve – két fő tevékenységrendszerre osztható: tehetséggondozásra és felzárkóztatásra. E tevékenységek összefüggéseit, egymáshoz való viszonyát és társadalmi szerepét a következő ábrával szemléltetem.

⁶ SZJA-1%-os felajánlásokat is fogad: 2009 óta a felajánlók száma 129 ezerről 350 ezerre, a felajánlott adóbevétel 870 millió forintról 1,4 milliárdra nőtt. Tóth Tamás: *A hazai tehetséggondozás helyzete, intézményi feladatok*. Előadás, elhangzott a Tehetséghidak Program Tudástranszfer Fórumán. TÁMOP 3.4.5, Szeged, 2014. március 11. A korábban indított programok, pl. az Új Tudás Program célja is az addigi (állami, önkormányzati, intézményi és civil) programok összefogása volt, főként az Új Magyarország Fejlesztési Terv forrásainak felhasználásával. Polonkai M. et al. id. m. 68. p.

⁷ A NTFK-hoz tartozik felsőoktatási tehetséggondozáshoz sorolható Országos Tudományos Diákköri Tanács titkársága is. <http://www.ofi.hu/rolunk/ofi-rovid-bemutatasa/nemzeti> (utolsó lekérdezés: 2014. március 16.).

⁸ Társelnöke a NTT elnöke, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke és az Országgyűlés oktatási és tudományos bizottsága által delegált országgyűlési képviselő. Alapításáról az 1119/2009. (VII. 23.), működésének jelenlegi szabályairól az 1372/2011. (XI. 8.) kormányhatározat rendelkezik. uo. 70. p.

⁹ Finanszírozásuk főleg a Társadalmi Mobilitás Operatív Programok különböző alprogramjai által történt. Fontos megemlíteni, hogy a programok és a rájuk fordítható források a felső- és a közoktatást érintő tehetséggondozás egészének közszféra általi finanszírozását jelentették.



1. ábra. Az esélyteremtés és a társadalmi mobilitás kapcsolata (saját szerk.)

A kollégium mint a köznevelési intézményrendszer alappillére a magyar oktatástörténet során kulcsszerepet játszott a tehetséggondozásban és a vidéki, valamint a kevésbé tehetséges társadalmi rétegek gyermekei érvényesülésének elősegítésében, a társadalmi mobilitás biztosításában.¹⁰

Az oktatásban való részvétel a történelem során (a klasszikus ókori civilizációkat leszámítva) mindig a vezető társadalmi rétegek privilégiuma volt. A középkori Európában – az oktatás egyedüli letéteményeseként – kizárólag az egyház kínálta a felemelkedés esélyét az alávett sorban élő, ám jó képességű fiúknak. Az újkorban aztán a társadalmi esélyteremtés és a tehetséggondozás sajátos színterévé a különböző (protestáns és katolikus) felekezeti fenntartású kollégiumok váltak. Kiemelkedő oktatási színvonaluk miatt Magyarországon a református kollégiumok, majd a jezsuita és piarista kollégiumok váltak híressé.¹¹

Az államszocializmus időszakában központi akarat volt a munkás-paraszt származású fiatalok nagyarányú bejuttatása a felsőoktatásba. Ezt az 1948-as politikai fordulatot követően először adminisztratív eszközökkel (felvételi diszkriminációval) kívánták megoldani. Ez előbb színvonalasítás, majd ahhoz vezetett, hogy az állami szigor későbbi enyhülésével újra nagyobb arányban kerültek be az egyetemekre értelmiségi családokból származó hallgatók. A '60-as évekre az akkori oktatásirányítás számára nyilvánvalóvá vált, hogy „a munkásosztály vezető szerepe” az értelmiségi pályákon csak akkor várható, ha gyermekeiket már a középiskolákban felkészítik az egyetemi és főiskolai felvételre, hiszen megfelelő előképzettség birtokában nagyobb eséllyel állhatnak helyt a felsőoktatásban. Mivel a legrosszabb szociokulturális közegekből érkező, de tehetséges munkásfiatalok családi háttere sok esetben nem volt ideális, ennek a hatásnak a kompenzálására a fővárosban az évtized közepén több speciális, kifejezetten a felsőoktatási felvételre felkészítő kollégiumot hoztak létre számukra. Ezek egyike volt a Táncsics Mihály Kollégium, a mai Táncsics Mihály Tehetséggondozó Kollégium (TMTK) egyik elődintézménye, ahol a cél érdekében saját módszertant és értékelési rendszert fejlesztettek ki.

¹⁰ Jelenleg e kettős célnak kíván megfelelni az ország teljes területén jelen lévő Arany János Tehetséggondozó Program (AJTP), amely a középiskolák és kollégiumok együttműködésének jó példája is.

¹¹ Jellemző oktatástörténeti érdekesség, hogy esetükben nem a gimnáziumoknak volt kollégiumuk, hanem a kollégiumoknak gimnáziumuk. A magas szintű tantárgyi oktatás és az intézményi nevelés jelentőségének együttes hangsúlyozása nevelésfilozófiai szemléletet is kifejezett. E példaértékű múlt emléke a mai elnevezésben pl.: Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma és Diákotthona. Pedagógiai modelljük lényeges eleme volt, hogy a – döntően a köznépi származású – diákokat oktató tudóstanárok egyúttal nevelők is voltak a bentlakásos intézményben.

Benedek I. (1997) tipizálta a hazai középiskolai bentlakásos intézményeket. Rendszerében – eltérő sajátosságaik alapján – megkülönböztetett felsőoktatásra előkészítő kollégiumokat, szakkollégiumokat, speciális kollégiumokat, általános kollégiumokat, diákszallásokat és internátusokat. A mai értelemben vett tehetséggondozó feladatok ellátására az előbbi kettő, továbbá az internátus alkalmas. Az akkori Táncsics (pontosabban annak speciális felvételi felkészítő részlege) e rendszerben a *felsőoktatásra előkészítő kollégium*, többi részlege pedig az általános kollégium kategóriájának felelt meg. A TMTK tehetséggondozó tevékenységportfoliójának bővülését jelentette az AJTP elindítása 2000-tól; a két esélyteremtő, tehetséggondozó program egyidejű jelenléte indokolta, hogy 2010-től az intézmény nevében is megjelenítse fő profilját.¹²

Módszertani kultúrájában az előkészítő kollégiumhoz hasonlítható, ám szakirányú felvételre felkészítő és személyre szabott tehetséggondozó feladatokat felvállaló, gimnáziumi helyett szakközépiskolai növendékekkel foglalkozó innovatív intézménytípusként jelent meg e rendszerben a *szakkollégium*. Úttörő képviselője a budapesti Ady Endre Közgazdasági Szakkollégium (Fővárosi Gyakorló Kollégium) volt, amely ugyan – 60 évnyi működés után, melynek utolsó harmadában (1992-től) alapító okirata szerint is szakkollégium volt – 2012-ben áldozatául esett a fővárosi intézményrendszer finansziális „racionalizálásának”, de módszertani műhely-jellege, kiadványai és szakmai újításai azóta is meghatározzák a kollégiumi tehetséggondozást és tanártoábbképzést.¹³

Tehetséggondozó és felzárkóztató programok helyi gyakorlata

Tehetséggondozás, felzárkóztatás – egy szóval: esélyteremtés – helyi gyakorlatáról írni – első hallásra – hálás feladatnak tűnik egy tehetséggondozó kollégium esetében. E tevékenységek összetettsége és sokrétűsége miatt azonban úgy gondolom, ezek részletes kifejtésére e helyen nincs mód. A kérdéskör megközelítését végezhetnénk a jogi-intézményi szabályozottság, a pedagógiai hozzáadott-érték megjelenése vagy a mérhető továbbtanulási és versenyeredmények felől egyaránt, ám e szempontok részletes bemutatása meghaladja e munka terjedelmi kereteit, s talán a szerző elméleti és módszertani felkészültségét is. Ezért a feladatra a továbbiakban inkább áttekintő-rendszerező aspektusból adok választ: egyrészt felvázolom az intézményünkben folyó tehetséggondozó munka történeti előzményeit, bemutatom annak főbb jellegzetességeit és elhelyezem a Kollégiumi nevelés országos alapprogramja szakmai koordináta-rendszerének megfelelő foglalkozási rendszerben, másrészt rámutatok az annak fenntarthatóságával és fejlesztésével kapcsolatos problémakörre.

Véleményem szerint az eredményes tehetséggondozás és a hatékony felzárkóztatás – történjen az tanulmányi, művészeti területen vagy a szociális kompetenciák vagy a személyiségfejlesztés terén – egyben mindig esélyteremtés is. Az e munka során befektetett pedagógiai hozzáadott-érték a tanuló életpályája során szakmai sikerekben, kibontakozásban, önmegvalósításban érik be. Sok esetben vezet egyéni felemelkedéshez, s mint ilyen, hozzájárul a társadalmi mobilitáshoz.

A tehetséggondozásban munkájával bármilyen részt vállaló pedagógus ebből a „globális” folyamatból lokális szinten leginkább annyit érzékel, hogy az évek során egy nehéz sorsú diákja a fizika OKTV-n harmadik helyezett lesz, egy másik sorra nyeri az irodalmi versenyeket és alkotói

¹² A szakmai előrelépés jövőbeni lehetőségét a jelenlegi jogi környezet a szakkollégiummá válás lehetőségével biztosítja.

¹³ A tipizálás részletesen: Benedek István: *Kollégiumi neveléstan. A kollégiumi nevelés elmélete és gyakorlata*. Országos Közoktatási Intézet, Budapest, 1997. 312. p, 31. p. Eszmei rokonság állapítható meg a felsőoktatás szakkollégiumaival, elsősorban a mentor-diák kapcsolat és a műhely-jelleg miatt – a középiskolai kollégium ettől még nem kópiája, hanem megalapozója a felsőoktatásnak. Az Ady Endre Közgazdasági Szakkollégiumhoz köthető a szakkollégiumi modell elmélete és gyakorlata (Benedek István (szerk.): *Gondolatok a kollégiumban. Ady Endre Közgazdasági Szakkollégium*, Budapest, 2002. 215. p.) és a Nemzeti kollégiumi alapprogram tematikájába is beépült, ill. abból kifejtett és levezetett, a tematikus alapprogrami foglalkozásokhoz felhasználható kidolgozott témakörök publikálása (Benedek István (szerk.): *Gondolatok a kollégiumban II. Foglalkozási tervek az alapprogram témakörébe*. Ady Endre Fővárosi Gyakorló Kollégium, Budapest, 2005. 249. p.). Ezzel az Ady a NTP által is preferált, „jó gyakorlatok terjesztése” terén is élenjárónak mondható kollégium volt. E szakmai műhelyhez köthető a *Kollégium* c. folyóirat (1990) és a *Kollégiumi Akadémia* (2004) indulása is. Benedek I. (2002) id. m. 11 spp. és http://ibenedic.hu/?page_id=200 (utolsó lekérdezés: 2014. március 16.).

pályázatok, a harmadik egyszerre jeles tanuló, eredményes sportoló, néptáncos, s végül sikeres mérnök. Van, amelyiküknél az siker, hogy elmaradott kistelepülésről, iskolázatlan szülői háttérrel indulva főiskolai diplomát vagy kurrens szakmát szerez, másoknál a sikert évente több, országos tanulmányi versenyen besöpört dobogós helyezéskben mérik. A tanár számára a legjölesőbb visszaigazolás azonban az, amikor e diákok évek múltán is visszatérnek különböző kollégiumi rendezvényekre vagy egyszerűen spontán beszélgetésre, nem elmulasztva felemlíteni, hogy az itt kapott segítség mennyire hasznos volt későbbi tanulmányaik során is.¹⁴

Tehetséggondozás és felzárkóztatás: e két fogalom alapvetően meghatározza a mai TMTK pedagógiai programját és szakmai hitvallását. A felzárkóztató, esélyteremtő és tehetséggondozó szakmai programok – különböző hangsúlyokkal – már a TMTK elődintézményei tevékenységét is jellemezték. Az egyesítés előtt – a tanulói összetételből és a kitűzött pedagógiai célokból fakadóan – a tantárgyi felkészítést a Rátz László (akkor: Latinka Sándor) utcai Diákotthonban a felzárkóztatás, a Táncsicsban a tehetséggondozás dominálta. A jelenleg működő két tehetséggondozó szakmai program eredményességét az azokban résztvevő és onnan kikerülő növendékek tanulmányi sikerein és versenyeredményein túl az oktatáspolitikai és a szakmai szervezetek elismerései igazolják vissza.¹⁵

Speciális felvételi felkészítő program

Intézményünkben a legnagyobb múltra visszatekintő tehetséggondozó-esélyteremtő szakmai programot tehát a speciális egyetemi-főiskolai felvételi felkészítő részleg (az egyszerűség kedvéért a továbbiakban: SPEC) képviseli. Szakmai programja és filozófiája az utóbbi években kevésbé változott, a kollégium szervezeti felépítésében játszott formális szerepe azonban átalakult. A kilencvenes években még a kollégium elkülönült, saját igazgatóhelyettes vezetésével, széleskörű belső intézményi autonómiát élvező részlegeként funkcionált, azóta azonban a TMTK szerves része, szakmai programként működik.

A SPEC kiemelt hangsúlyt fektet az emelt szintű tantárgyi felkészítésre, ám délutáni foglalkozásai deklaráltnan csak kiegészítik, nem helyettesítik az iskolai tanítást.¹⁶ A fokozott szellemi igénybevétel megkívánja, hogy motivált és ambiciózus tanulók vegyenek részt a programban: ennek az a következménye, hogy a résztvevők jelentős hányada elit középiskolák diákja, eredménye pedig a kiemelkedően sikeres versenyeken és a kiugró felvételi mutatókon mérhető le.¹⁷

¹⁴ Az AJTP számos kiemelkedő tehetségét – köztük TMTK-ban nevelkedettet is – mutatja be a nemrégiben megjelent „Aranykönyv”. Bővebben erről: Kovácsné Szeppefeld E. (szerk.): *Arany-könyv. Az Arany János Tehetséggondozó Program intézményei és kiemelkedő tehetségei*. É. n., k. n. (2013) 271. p.

¹⁵ Az utóbbi három évben három kolléga kapott szakmai elismerést: 2013-ban Csefkó Zoltán, a felvételi felkészítő részleg tanára miniszteri dicséretben részesült, míg Az Arany János Tehetséggondozó Programban dolgozó pedagógusok közül Pro Talento-díjas lett Tolnai Róbert munkaközösség-vezető (2010) és Ringhofer Ervin általános igazgatóhelyettes, programgazda (2013).

¹⁶ „A speciális részleg a tanulók céljainak eléréséhez sokoldalú segítséget nyújt. A tanulmányi előrehaladásban a belső és a meghívott óraadó tanárok segítik őket. Az iskolai tanulmányokon túlmenően, azokra építve kiscsoportos felkészítés is folyik, amelyen minden tanuló az általa megcélzott pályairány tárgyainak megfelelően vesz részt.” <http://www.tankol.hu/tankol/tehetséggondozas/spec/> (2013. szeptember 6.).

¹⁷ Uo. A sikeres felvételik aránya 90-100% közötti, a végzősök jellemzően hazai és külföldi elit egyetemekre jutnak be. Mivel az alapozó tárgyakat (matematika és rokontudományai esetén, pl. lineáris algebra, analízis) jórészt már elsajátították, az egyetemen könnyebben is „maradnak meg”. Ezeket túl OKTV, OSZTV és más tantárgyi országos versenyek díjazottjai, matematika és fizika olimpiai válogatottak sora volt táncsicsos „speces” kollégista. (A legutóbbi, kopenhágai fizika diákolimpiára – egyedülálló módon – a két-két arany és ezüst, valamint egy bronzérmes szerzett ötfős magyar csapat két tagját is SPEC-es tanár készítette fel). (http://www.komal.hu/hirek/2013-06/fizika_diakolimpia.h.shtml) Utolsó lekérdés: 2014. március 16.).

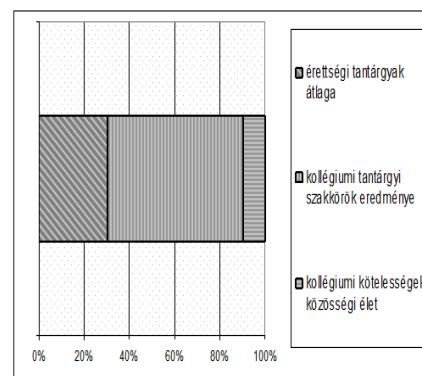
1. táblázat: A TMTK speciális felvételi felkészítő szakköreinek eredményessége (2007-2013)¹⁸

helyezés	matematika	fizika	kémia és term.tud.	informatika és szakmai	Σ
Nemzetközi tanulmányi versenyek (minősítések is)					
1.	7	1	1	-	9
2.	1	1	-	-	2
3.	2	2	-	-	4
4-10.	-	1	-	-	1
11-20.	-	1	-	-	1
Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny					
1.	2	1	-	-	3
2.	-	-	1	-	1
3.	1	-	-	-	1
4-10.	2	-	2	4	8
11-20.	1	1	-	-	2
Egyéb országos tanulmányi versenyek					
1.	7	3	-	1	11
2.	5	2	2	-	9
3.	5	4	-	-	9
4-10.	8	5	2	-	15
11-20.	1	1	-	-	2
össz.	42	23	8	5	78
átlag/év	7,00	3,83	1,33	0,83	13

(saját szerk.)

Módszertani összefoglalás gyanánt ismertetem a SPEC szakmai programjának legfontosabb elemeit.

- Két tantárgyból heti két-két óra emelt szintű szakkör.
- Negyedévente versenydolgozatok.
- Saját étkezelési és ösztöndíj-rendszer (2. ábra).¹⁹
- Kötelezően választott részvétel önképzőkörön.



2. ábra: Az értékelési rendszer pontszámainak összetevői a felvételi felkészítő programban.²⁰
(saját szerk.)

¹⁸ Forrás: a tanulmányi versenyek és a TMTK adatbázisa, valamint Csefkó Zoltán portfoliója. Látható, hogy az iskolai felkészítés mellett a kollégiumi tehetséggondozó szakköröknek is jelentős szerepe van a kiemelkedő eredményesség (éves átlagban 13 versenyhelyezés) elérésében. A diákok versenyre felkészítő tanárként ez idő alatt 27 alaklommal neveztek meg kifejezetten a TMTK pedagógusát. Ez 35%-os arány, de a többi 51 helyezést is olyan kollégista érte el, akinek felkészítése részben a TMTK tehetséggondozó szakkörein történt.

¹⁹ „A negyedéves értékelések az egyetemi felvételihez nélkülözhetetlen eredményeket összesítik egyetlen pontszámban.” <http://www.tankol.hu/tankol/tehetsseggondozas/spec/> (2013. szeptember 6.). „Az értékelés végeredménye az itteni élet minden területére hatással van, de két vonatkozásban, az ösztöndíj és a szabad mozgás (kimenő) meghatározásában döntő szerepet játszik.” (uo.). Az önképzőköri munkát, az írásos pályamunkákat és az országos versenyeredményeket a pontrendszer honorálja, míg az esetleges kollégiumi normaszegést (késést, igazolatlan mulasztást, a lakókörnyezet elhanyagolását) szankcionálja.

²⁰ A számított pontszám az értékelési, a kimenő- és az ösztöndíjrendszer alapját képezi.

A SPEC által tartott tantárgyi felkészítő szakkörök: matematika, fizika, analízis, lineáris algebra, idegen nyelv, történelem. Önképzőkörök a mindenkori diákok érdeklődési területeinek megfelelően és a tanári kapacitások függvényében szerveződnek (néhány ezek közül az elmúlt évekből: francia, török, spanyol, breton nyelv, bridzs, sakk, játéklklub, újságírás stb.). Mindezeket túl a SPEC kapcsolódik a TMTK később bemutatott foglalkozási rendszeréhez.

Az elmúlt évek társadalmi és demográfiai változásainak bizonyos negatív hatásai alól ugyanakkor a program sem vonhatta ki magát. Miközben a TMTK férőhely-kihasználtsága évről-évre maximális vagy a közeli volt, a középiskolás diáklétszám csökkenése maga után vont a „speces” diákok létszámának csökkenését (részben ez vezetett a részleg önállóságának megszűnéséhez is). A megoldás irányába a kitörési pont a belső nyitás volt: az utóbbi években a kollégium bármely növendéke részt vehetett a „speces” szakkörökön, sőt ösztöndíjat is kaphatott. További, újabb keletű gond a program finanszírozásának megoldatlansága, az ösztöndíjrendszer jövőjét illető bizonytalanságok, továbbá a programban oktató tanárok kis száma (emiat a reáلتudományágak erősebben reprezentáltak, mint a humán területek).

Arany János Tehetséggondozó Program

A TMTK az Arany János Tehetséggondozó Program (AJTP) alapító intézménye, tehát a kezdetektől, 2000-től vesz részt a programban.²¹ Az AJTP az első országos tehetséggondozó és esélyteremtő program, melyet 2004-ben a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi Programja (AJKP), 2008-ban a Halmazottan Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi-szakiskolai Programja (AJKSzP) követett.²² A TMTK a Nemzeti Tehetség Programok rendszerébe mint regisztrált Tehetségpont kapcsolódik és a fent említettek közül az AJTP-ben vesz részt partneriskolájával, a budapesti Puskás Tivadar Távközlési Technikum Infokommunikációs Szakközépiskolával (PTTI).

Az Arany János Programok a mai Magyarország egyetlen, az állam teljes területére kiterjedő és legrégebben működő esélyteremtő és felzárkóztató szakmai programjait jelentik, az AJTP ezen belül a tehetséggondozást hivatott szolgálni. Kidolgozott és bejártatott módszertannal, kiépült intézményhálózattal rendelkezik.

A program főbb jellemzőinek vázlatá:²³

a) A programba való bekerülés feltétele:

- pályázhat az a bármely okból hátrányos helyzetű nyolcadik osztályos tanuló, akinek életkörülményei nem teszik lehetővé, hogy átlagon felüli képességeit kibontakoztassa;
- vagy: a szülők legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkeznek;
- vagy: jegyző által védelembe vett vagy hátrányos helyzetűnek minősített gyermek;
- vagy: olyan gyermek, aki után önkormányzati határozat alapján rendszeres gyermekvédelmi támogatást folyósítanak.

²¹ Az Arany János Programok (AJP) jogszabályi alapját a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről teremtette meg http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=20252.585277 (utolsó lekérdezés: 2014. április 17.). A többször módosított jogszabály 39. §-ába az 1998-2002-es kormányzati ciklusban került kiegészítések indították el az AJP-at: az AJKP-ot és az AJKSzP-ot a 39/H §, az AJTP-ot a 39/I §. A 2000-ben az első Orbán-kormány által indított program jelenleg nagyrészt a 2006. májusi OM-dokumentum által ismertetett keretek között működik. OM Közlemény a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programjáról. 2006. május 24., 10. p. www.nefmi.gov.hu/letolt/.../ajtp_palyazat_om_kozlemeny_070918.doc (utolsó lekérdezés: 2014. április 17.).

²² Mezei A., Polonkai M., Schmercz I.: Sajátos pedagógiai, pszichológiai ismeretek. BME GTK APPI Műszaki Pedagógiai Tanszék, Budapest, 2012. 64. p.

²³ Tartózkodva a forrás szövegének beemelésétől, itt csak a program legfontosabb jellemzőit foglalom össze. Az AJTP kollégiumi foglalkozási és tevékenységi rendszeréről részletesen tájékozhat az 59/2013. (VIII. 9.) EMMI rendelet 4. számú melléklete. Az ott közöltek országosan egységesen kötelezőek a részt vevő intézményekre és diákokra, e dolgozatban a helyi sajátosságok bemutatására törekszem.

b) A bekerülés módja:

- osztályfőnöki ajánlás és jellemzés;
- a küldő önkormányzat támogató nyilatkozata;
- az NTP programirodának megküldött jelentkezési lap (a tanuló önéletrajzával);
- a központi középiskolai felvételin való eredményes részvétel, ami kiegészül:
- az AJTP-hez kapcsolódó (közös iskolai-kollégiumi) felvételi elbeszélgetéssel;
- továbbá egységes logikai-pszichológiai teszt megírásával.

c) Az AJTP fő célkitűzése:

- Indulásakor: az ötezer főnél kisebb lakosságú településről származó diplomások aránya alulreprezentált e helységek népességének a teljes népességhez viszonyított hányadához képest. Ezt az arányt kívánta a kormányzat javítani a kistelepeleésekről származó tehetségek felkarolásával (települési hátránykompenzáció).²⁴
- Jelenleg: a tehetséges, de hátrányos helyzetű, nehéz sorsú fiatalok bejuttatása a felsőoktatásba oly módon, hogy az adott egyetemet vagy főiskolát el is tudják végezni, ne kallódjának el.²⁵ További cél, hogy a megszerzett versenyképes végzettséggel nőjenek elhelyezkedési esélyeik, életkörülményeik javuljanak. Társadalompolitikai cél a hátrányos helyzetű társadalmi réteg felemelkedésének elősegítése (társadalmi mobilitás; a hátrányos helyzet ne termelődjön újra).

d) Az AJTP által nyújtott támogatás a hozott szociokulturális hátrányok leküzdéséhez:

- speciális tanterv, segítség az általános iskolából hozott tanulmányi lemaradás felszámolásához (előkészítő évfolyam emelt óraszámú idegen nyelv és informatikaoktatással);
- speciális tanterv és foglalkozási rendszer a középiskola öt évfolyamán: AJTP-blokk (tanulásmódszertan, humán kultúra-blokk, ön- és társismeret modul), munkamegosztásban az iskola és a kollégium között;
- a középfokú, államilag elismert nyelvvizsga térítésmentes megszerzésének támogatása;
- segítség a B kategóriás járművezetői engedély térítésmentes megszerzéséhez;
- a tanfolyam sikeres elvégzése után minden tanuló ECDL-bizonyítványhoz jut;
- önkormányzati ösztöndíjrendszer;²⁶
- ingyenes kulturális és sportprogramok, tanulmányi kirándulások.

e) Az AJTP finanszírozása:

- 2012-ig normatív rendszerben;
- jelenleg feladatfinanszírozás keretében.²⁷

f) Az AJTP helyi sajátosságai:

²⁴ Ezt – az azóta eltörölt – követelményt felülírták a szociális szempontok, így már nagyvárosi, sőt budapesti tanulók is felvételt nyerhetnek.

²⁵ A középiskolákból kilépők életpálya-követése fontos feladat. A felsőoktatásban a NTP-hez kapcsolódó mentorprogramok feladata. A tehetségszolgáltatók, pedagógusok – az alapfokú intézményektől a felsőoktatásig ívelő – szakmai és anyagi támogatására jött létre a Magyar Génius Program. (Polonkai M. et al. Id. m. 72. p). Folytatása a már említett Tehetséghidak, a jövőben pedig a Talentum Program.

²⁶ Sajnos ennek biztosítását egyre több (többnyire maga is önhibáján kívül hátrányos helyzetű, kistelepeleési) önkormányzat képtelen vállalni.

²⁷ Oly módon, hogy a központi költségvetés a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) részére elkülönítetten biztosít 2,7 milliárd forintot a különböző tehetséggondozó programok finanszírozására – Marekné dr. Pintér Aranka, a KLIK akkori elnökének szóbeli bejelentése az AJTP XIII. Országos Konferenciáján, Budapesten (2013. március 19.).

- folyamatos tanári felügyelet és differenciált szaktárgyi segítségnyújtás a kollégiumban is;
 - a programot két önálló intézmény (iskola és kollégium) működteti, melyek között folyamatos és élő kapcsolat, szakmai egyeztetés és munkamegosztás van.
- A program TMTK szervezésében megvalósuló főbb elemei:
- a testi-lelki egészség harmonikus egységének hangsúlyos volta: egészségét, felvilágosító programok és előadások, védőoltások (influenza, HPV), a sport kiemelt szerepe, elsősorban:
 - úszásoktatás, korcsolya- és uszodabérletek, sítáborok, műfüves futball;
 - AJTP tanulmányi feladatok átvállalása a PTTT-től: szaktárgyi felzárkóztató és korrepetálás a TMTK foglalkozási rendjébe illeszkedően; külön AJTP angol nyelvi órák az iskolai csoportbontásoknak megfelelően; az AJTP-blokkból a tanulásmódszertan, ön- és társismeret foglalkozásai a TMTK-ban, a kollégium tanáraival történik;
 - havonta egy kollégiumi hétvége tanulmányi és személyiségfejlesztő foglalkozásokkal, szabadidős, sport- és kulturális programokkal;
 - kül- és belföldi tanulmányi kirándulások szervezése.

A Táncsics Mihály Tehetséggondozó Kollégium foglalkozási rendszere

Az előzőekben bemutatott tehetséggondozó és felzárkóztató programok az intézmény foglalkozási rendszerébe illeszkedve, a jogszabályok betartásával működnek.

A kollégium foglalkozási rendszere megfelel a Nemzeti kollégiumi alapprogram elvárásainak és előírásainak. Integrálja a tehetséggondozó programokat, de működési köre szélesebb azoknál, hiszen a hagyományos tanulássegítő és a szabadidős tevékenységeket is magába foglalja. A kollégiumi tevékenységek rendszerében megkülönböztetünk irányított (a személyiség fejlődéséhez szükséges, általában szabadidős jellegű, ám tanári ráhatás nélkül a diákok által esetleg nem vagy nem szívesen választott), kötött (többnyire tantárgyi jellegű) és kötetlen tevékenységeket (BENEDEK I., 2002). Előbbi kettő az intézmény formalizált foglalkozási rendszerének részét képezi, utóbbi a tanuló által szabadidejében, szabályozástól csaknem mentesen végzett időtöltések összefoglaló neve.²⁸

A kollégiumi alapprogram ugyanezt a kategorizálást úgy végzi el, hogy a kötetlen tevékenységek kihagyásával, a kötött és irányított tevékenységekre összpontosít a foglalkozások részletezésénél; ú.m. tanulást segítő, egyéni és közösségi fejlesztést megvalósító, továbbá a szabadidő eltöltését szolgáló foglalkozások.

A TMTK foglalkozási rendszerének kialakításánál alapelv volt az átjárhatóság megteremtése: ennek megfelelően a felvételi felkészítő szakköröket az AJTP tanulói vagy az érettségi utáni képzésben részt vevők is látogathatják.²⁹ Az intézményben nem lezárt pedagógiai vita tárgya, hogy a kötött tanulószoba és a tantárgyi foglalkozások mennyire legyenek hangsúlyosak a foglalkozási rendszerben: a kollégák egy része ellenzi az „iskola a kollégiumban” jelleget (vö. BENEDEK I. 2002), mások a hagyományaink részének tekintik és a megtartás mellett vannak. Helyes és kívánatos megoldás minden bizonnyal az arany középút, ahol a kötött, az irányított és a kötetlen tevékenységek harmonikus arányban, egymást kiegészítve képezik a kollégium tevékenységportfólióját. A TMTK tantárgyi foglalkozási rendszerét az *2. táblázat*, a teljes foglalkozási spektrumot és a Nemzeti kollégiumi alapprogrammal való kompatibilitást a *3. táblázat* szemlélteti.

²⁸ Benedek I. (2002) id. m. 67spp.

²⁹ Fordított irányban ez az átjárás már korlátozottabb, aminek oka az AJTP szoros elszámolási kötelezettsége: az „aranyos” rendezvényeken való részvétel – nem AJTP-tanulók számára – csak a jogszabályi előírásokat nem sértő mértékben lehetséges (pl. tanulmányi kirándulásokhoz csatlakozás önköltségi alapon).

2. táblázat: *A Táncsics Mihály Tehetséggondozó Kollégium tantárgyi foglalkozásainak rendszere*

	A	B	C	D	E		A	B	C	D	E
Magyar nyelv és irodalom	X	X	X	X		Angol nyelv		X	X	X	X
Olvasásfejlesztés-szövegértés	X	X				Német nyelv		X	X		
Történelem	X	X	X	X	X	Francia nyelv			X		
Matematika	X	X	X	X	X	Orosz nyelv			X		
Fizika			X	X	X	Spanyol nyelv			X	X	
Kémia			X	X		Elektrotechnika		X	X		
Biológia			X			Programozás					X
Földrajz			X	X		Analízis					X
Környezetvédelem					X	Algebra					X

A: felmérés (tanév elején), B: felzárkóztató (tanév eleji felmérés alapján), C: korrepetálás (igény és eredmény szerint), D: érettségi felkészítő szakkör (jelentkezés alapján), E: tehetséggondozó szakkör (jelentkezés alapján).

(RINGHOFER E. 2014 alapján, módosítva).

3. táblázat *A Táncsics Mihály Tehetséggondozó Kollégium foglalkozási rendszere*

Foglalkozás megnevezése (59/2013 EMMI r. 1. sz. melléklet)	Munkaforma és a résztvevők köre (TMTK)	Foglalkozási óraszám/hét	Megjegyzés
1. Tanulást segítő foglalkozások			
a) rendszeres iskolai felkészülést biztosító egyéni és csoportos foglalkozás, b) differenciált képességfejlesztő, tehetség-kibontakoztató foglalkozás, c) a bármely okból lemaradó tanulók felzárkóztatása, hátránykompenzáció, d) a tantárgyi ismeretek bővítése és a pályaválasztás segítése érdekében szervezett szakkörök, diákkörök, e) tematikus csoportfoglalkozás.	a) tanulószoba b) tantárgyi szakkörök, versenyfelkészítés ca) felzárkóztató (csoportos) cb) korrepetálás (1-3 fő) d) szakkörök (érdeklődési kör szerint) da) középszintű érettségire felkészítő db) emelt szinten felkészítő dc) diákkör, önképzőkör e) tematikus csoportfoglalkozás 1. témakör	max. 15 2/szakkör 1-2 1-3 2/szakkör 1-3/tanév	eredmény alapján jelentkezés alapján felmérés alapján isk. eredm. szerint jelentkezés alapján kötelező
2. Egyéni és közösségi fejlesztést megvalósító foglalkozások			
1. <i>Csoportvezetői foglalkozások:</i> a) közösségi foglalkozás a kollégiumi csoportok számára: a csoport életével kapcsolatos feladatok, tevékenységek, események, problémák megbeszélése, értékelése b) tematikus csoportfoglalkozások: az e rendeletben előírt témakörök, időkeretek között szervezhető foglalkozások 2. <i>A kollégiumi közösségek szervezésével összefüggő foglalkozások:</i> a) a kollégiumi diákönkormányzatok működésének támogatása	1. <i>Csoportvezetői foglalkozások:</i> a) heti csoportfoglalkozás („kollégiumi osztályfőnöki óra”) b) tematikus csoportfoglalkozások 2-12. témakörök 2. <i>A kollégiumi közösségek szervezésével összefüggő foglalkozások:</i> a) DÖK-gyűlések és rendezvények b) kollégiumi közgyűlések, diákforumok	1 20-22/tanév 1 2/tanév	Kötelező, az adott csoport vezetője tartja. Kötelező, témakörönként más-más tanár tartja. Gólyatábor, kollégiumi hét, farsang, gyermekhét stb.

b) kollégiumi diákfórumok (kollégiumi gyűlés, kisebb közösségek szerinti megbeszélések) <i>3. A tanulókkal való egyéni törődést biztosító foglalkozások:</i> a foglalkozásokon (tanulói vagy pedagógusi kezdeményezésre) a diákok feltárhatják egyéni problémáikat ezek megoldásában számíthatnak a pedagógus tanácsaira, segítségére			
3. Szabadidő eltöltését szolgáló foglalkozások³⁰			
Állandó, vagy adott eseményre szerveződő kollégiumi diákcsoportok számára szervezett - irodalmi, képzőművészeti, zenei, tánc, vizuális képességeket fejlesztő művészeti, - természettudományos, műszaki, vállalkozói, gazdasági ismereteket bővítő szakmai, - egészséges életmódra nevelést, a rendszeres testedzést szolgáló sportcélú, - a hasznos gyakorlati ismeretek megszerzését, az önellátás képességének fejlesztését célzó, - a pályaeorientáció szempontjából is fontos tartalmakat hordozó, szakkörök, szakmai, művészeti foglalkozások, kollégiumi sportkörök, rendezvények, versenyek, vetélkedők.	<ul style="list-style-type: none"> - táncoktatás (AJTP szalagavató) - múzeumlátogatás, kiállítások - házi sportbajnokságok (labdarúgás, kosárlabda, strandröplabda, asztalitenisz, fitneszversenyek stb.) - műfüves futballpálya-, korcsolya és uszodabérlet - kézműves-szakkör - játékklub - filmklub - gólyatábor, egészség hét, kollégiumi hét, farsang, gyermek hét, Erzsébet-tábor 	változó alkalmi rendszeres igény szerint 2 2 2 rendszeres (évente 1-2)	Kötelezően választható legalább egy.

Esélyteremtés és tehetséggondozás mint a kollégium szervezeti kultúrájának, pedagógiai arculatának központi eleme

Nézetem szerint kívánatos, hogy a – felzárkóztatást és tehetséggondozást egyaránt magába foglaló – esélyteremtés minden középiskolai kollégium pedagógiai küldetésének alappillére legyen. Ez az elméleti elvárás azonban nem minden esetben van összhangban a gyakorlati lehetőségekkel: az esélyteremtő pedagógiai környezet megteremtése a korábban említett kollégiumtípusok mindegyikében vagy nagy többségében elérhető, annak teljes, a tehetséggondozást is magában foglaló spektruma azonban leginkább a speciális és a szakkollégiumokban válhat valós gyakorlattá.³¹

³⁰ Az 59/2013 (VIII. 30.) sz. miniszteri rendelet előírásainak megfelelően, fentiekén kívül, tanév elején minden kollégista választ egy –heti egy óra kötelező elfoglaltságot jelentő– szabadidős foglalkozást. A TMTK „kínálata” a 2014/2015-ös tanévben közel 60 féle kötelezően választandó szabadidős foglalkozásból állt.

³¹ Ennek ugyanis objektív kritériumai vannak: ilyen a megfelelő tárgyi-technikai környezet, a szakos ellátottság és a pedagógusok módszertani repertoárjának, pedagógiai kultúrájának, (tovább)képzettségének magas színvonala, a kimunkált és gyakorlatban is megvalósított pedagógiai program.

A TMTK rendelkezik azokkal az objektív feltételekkel, amelyek lehetővé tették, hogy a magyar tehetséggondozó hálózat és a fővárosi középiskolai kollégiumi rendszer, összességében a társadalmi mobilitást elősegítő hazai intézményrendszer fontos elemévé váljon. Az esélyteremtő szakmai programok egyaránt beépültek a kollégium szervezeti kultúrájába és pedagógiai arculatába.³²

A hatályos jogszabályok (főként a Kollégiumi nevelés országos alapprogramja) által meghatározott foglalkozási rendszernek a TMTK tehetséggondozó programjai megfelelnek, azzal kompatibilisek. A két tehetséggondozó program a kollégium foglalkozási rendszerébe illeszkedve meghatározza az intézmény pedagógiai arculatát. Az itt dolgozó, mesterségüket hivatásnak tekintő pedagógusok hiszik, hogy e pedagógiai arculat – a szervezeti kultúra fontos alkotóelemeként – szerves része a Táncsicsról a külső szemlélő (a „megrendelők”: a diákok és a szülők), valamint a szakmai partnerek szemében kialakult képnek.

Irodalom

- Benedek István (1997): *Kollégiumi neveléstan. A kollégiumi nevelés elmélete és gyakorlata*. Országos Közoktatási Intézet, Budapest, 312. p
- Benedek István (1993): *Kollégiumpedagógia. Tanulmányok a kollégiumi nevelés témaköréből*. Zánka.
- Benedek István (2013): *A közoktatási intézmény hatékonysága. „B” rész*. BME GTK APPI Műszaki Pedagógiai Tanszék, Budapest, 116. p.
- Benedek István (2012): *Közoktatás-rendszer- és szervezattan. „B” rész: Szervezattan*. BME GTK APPI Műszaki Pedagógiai Tanszék, Budapest, 105. p.
- Benedek István (2011): *Pedagógus szerepváltozások. Az intézményvezetés kompetenciaalapú megközelítése*. PPT-bemutató, Ady Endre Közgazdasági Szakkollégium, Budapest, 42. p.
- Benedek István (szerk.) (2006): *Gondolatok a kollégiumban III. A minőségfejlesztés, a minőségbiztosítás a kollégiumi oktató-nevelő munka gyakorlatában..* Ady Endre Fővárosi Gyakorló Kollégium, Budapest, 279. p.
- Czeizel Endre (2004): *Sors és tehetség*. Urbis, 242. p.
- Inántszy-Pap Judit-Orosz Róbert-Pék Győző-Nagy Tamás (2010): *Tehetség és személyiségfejlesztés*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége. 139. p.
- Kovácsné Szeppefeld Erzsébet (szerk.) (2013): *Arany-könyv. Az Arany János Tehetséggondozó Program intézményei és kiemelkedő tehetségei*. 271. p.
- Mezei Anna-Polonkai Mária-Schmercz István (2012): *Sajátos pedagógiai, pszichológiai ismeretek*. BME GTK APPI Műszaki Pedagógiai Tanszék, Budapest, 161. p, (2.3.4. Hazai tehetséggondozás, tehetséggondozó programok).
- Ringhofer Ervin (2014): *Tehetségmodell a Táncsics Mihály Tehetséggondozó Kollégiumban – Út a szakkollégium felé*. Előadás, elhangzott a Tehetséghidak Program Tudástranszfer Fórumán. TÁMOP 3.4.5, Szeged, 2014. március 11.
- Rogers, Carl R.–Freiberg, H. Jerome (2007): *A tanulás szabadsága*. EDGE 2000 Kiadó – Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 596. p.
- Simon István (1998): *Kollégiumtörténeti vázlatok és tanulmányok*. UnivPress, Budapest.

³² Az előző fejezetekben részletezett tényeken túl bizonyítja ezt, hogy a TMTK és tanárai (előadóként is) részt vesznek az országos szakmai fórumokon, továbbképzéseken; tagjai szakmai szervezeteknek; óráadó tanárok több, elismert és eredményes tehetséggondozó iskolában (pl. Budapesti Fazekas Mihály Gimnázium); az intézményben rendszeresen jó gyakorlat és ismeretátadó műhelytevékenység folyik (pl. AJTP országos kollégiumi munkaközösség).

Internetes források

- Balogh László (2007): *Elméleti kiindulási pontok a tehetséggondozó programokhoz*. A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2007. január 5-6-i tanácskozása. Mi a tehetség? <http://tehetseg.hu/mi-tehetseg> (utolsó lekérdezés: 2014. március 16.).
- A KöMaL versenyzőinek sikeres szereplése a 2013. évi Fizika Diákolimpián. (Lekérdezés: 2013. szeptember 6.) http://www.komal.hu/hirek/2013-06/fizika_diakolimpia.h.shtml
- Tóth Tamás (2014): *A hazai tehetséggondozás helyzete, intézményi feladatok*. Előadás, elhangzott a Tehetséghidak Program Tudástranszfer Fórumán. TÁMOP 3.4.5, Szeged, 2014. március 11. <http://tehetseg.hu/> (utolsó lekérdezés: 2014. március 16.).

Jogszabályi források

- 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről. http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=20252.585277 (utolsó lekérdezés: 2014. április 17.).
1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99300079.TV (utolsó lekérdezés: 2013. szeptember 30.).
2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. Magyar Közlöny, 2011. évi 162. szám, 39622-39695. p.
- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névbizonylatáról. Magyar Közlöny, 2012. évi 115. szám, 19493-19641. p.
- 229/2012. (VIII. 28.) kormányrendelet a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról. Magyar Közlöny, 2012. évi 112. szám, 19043-19094. p.
- 46/2013. (VII. 4.) EMMI rendelet az Arany János Tehetséggondozó Program, az Arany János Kollégiumi Program és az Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Program támogatásának igénylése, döntési rendszere, folyósítása, elszámolása és ellenőrzése részletes szabályairól. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300046.EMM (utolsó lekérdezés: 2014. április 17.).
- 59/2013. (VIII. 9.) EMMI rendelet a kollégiumi nevelés országos alapprogramjának kiadásáról. Magyar Közlöny, 2013. évi 133. szám 65488-65585. p. www.ajtp.hu (Lekérdezés: 2013. szeptember 6.).
- OM Közlemény a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programjáról. 2006. május 24., 10p. www.nefmi.gov.hu/letolt/.../ajtp_palyazat_om_kozlemeny_070918.doc (utolsó lekérdezés: 2014. április 17.).
- A Táncsics Mihály Kollégium minőségirányítási programja. Budapest, 2009. 60. p. <http://tankol.hu/tankol/dokumentumok/MIN%C5%90S%C3%89GIR%C3%81NY%C3%8DT%C3%81SI%20PROGRAM%202009.pdf> (utolsó lekérdezés: 2013. október 3.).
- A Táncsics Mihály Tehetséggondozó Kollégium pedagógiai programja. Budapest, 2010. 87. p.
- A Táncsics Mihály Tehetséggondozó Kollégium pedagógiai programja. Budapest, 2013. 99. p.
- A Táncsics Mihály Tehetséggondozó Kollégium Szervezeti és Működési Szabályzata. Budapest, 2011. 37. p. és mellékletek.